

بازارچه‌های مرزی و احساس امنیت اقتصادی - اجتماعی روستائیان مرزنشین «مورد مطالعه: بازارچه‌ها و روستاهای مرزی شهرستان بانه»

سیروان عبده زاده^۱، سعید فتح الهی^۲

از صفحه ۳۷ تا ۶۶

چکیده

روستاهای مرزی، جزو مناطق محروم کشور به شمار می‌آیند که ساماندهی وضعیت این مناطق به منظور ارتقای احساس امنیت مردم آن، امری حیاتی می‌باشد. ایجاد بازارچه‌های مرزی در این مناطق، می‌تواند عاملی مناسب جهت تحقق یافتن هدف مذکور باشد. سؤال اصلی، این است که بازارچه‌های مرزی شهرستان بانه چه تأثیری بر احساس امنیت روستائیان مرزنشین داشته است؟ در این تحقیق، با توجه به پیشینه تجربی و ادبیات نظری، جهت سنجش مفهوم احساس امنیت، رویکردی مرکب از ابعاد اجتماعی، اقتصادی امنیت بر اساس نظریات امنیت بوزان، میتار و ... انتخاب شده است. روش پژوهش، کمی - کیفی و جامعه آماری شامل دو دسته از روستاهای دور و نزدیک به بازارچه‌های مرزی (سیران بند و ...) در شهرستان بانه می‌باشد. حجم نمونه، شامل ۲۳۷ نفر از اهالی روستاهای دور و نزدیک به بازارچه‌های مرزی می‌باشد. همچنین با تعداد ۳۵ نفر از اهالی نیز مصاحبه فردی انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که مرزنشینان نزدیک به بازارچه‌های مرزی نسبت به سایرین، به لحاظ اقتصادی (به ویژه شغلی)، از احساس امنیت بیشتری برخوردارند. اما در بعد اجتماعی (به ویژه ادامه تحصیل جوانان) تأثیر منفی بازارچه‌ها توسط مرزنشینان احساس می‌گردد. در نهایت یافته‌ها نشان می‌دهد که بازارچه‌های مرزی در نقاط مرزی از اهداف اصلی خود فاصله گرفته‌اند که محتاج بازنگری در این مورد می‌باشند.

کلید واژه‌ها: احساس امنیت، بازارچه‌های مرزی، روستائیان مرزنشین، شهرستان بانه.

۱. کارشناسی ارشد جامعه شناسی توسعه، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول): sirwanabdezhadeh@yahoo.com

۲. دکترا و عضو هیئت علمی دانشکده علوم و فنون مرز، دانشگاه علوم انتظامی: saeid_ft@yahoo.com

مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهشی "بررسی نقش بازارچه‌های مرزی در احساس امنیت مرزنشینان شهرستان بانه" می‌باشد که با راهنمایی دکتر فتح الهی در بهمن سال ۱۳۹۳ در معاونت اجتماعی ناجا مورد دفاع واقع شد.

۱. مقدمه و بیان مسأله

امنیت^۱ و احساس امنیت مقدمه‌ای لازم برای حیات هر نظام سیاسی و اجتماعی است و دولت‌ها، هزینه، زمان و امکانات بسیاری برای تأمین آن صرف می‌کنند. مقوله امنیت به مثابه یک آرمان و واقعیت به عنوان یکی از حقوق اساسی مردم مطرح است و در نهایت، ره‌آورد مجموعه‌ای از تعاملات و نیز تعاون و سازگاری بین اجزای مختلف نظام اجتماعی است. در واقع معیار مهم یک حیات اجتماعی سالم، وجود میزان قابل قبولی از امنیت در آن برای کلیه شهروندان می‌باشد که در پرتو آن می‌توانند به فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی روزمره‌شان پردازند.

همان‌طور که مازلو اشاره کرده، اصولاً انسان برای رسیدن به یک درجه موفقیت در زندگی و رسیدن به اهداف والای انسانی بعد از برآوردن نیازهای فیزیولوژیکی که اساس موجودیتش را تشکیل می‌دهد، نیاز به امنیت و احساس ناشی از آن دارد. به عبارتی، حفظ وجود حیات سالم و آرام‌بخش انسان موکول به تأمین همه نیازهای مادی و معنوی است که در صورت عدم تأمین یا وجود و تنگنا در تأمین آن، حیات سالم و وجود انسان به چالش کشیده می‌شود و با تهدید روبرو می‌گردد و بلافاصله نیاز به امنیت و مفهوم آن در ارتباط با نیاز یا نیازهایی که با تنگنا روبرو شده در ذهن انسان شکل می‌گیرد (حافظ‌نیا، ۱۳۸۵: ۳۲۵).

الین^۲ می‌گوید: «اگر مردم فضا را به دلیل عدم راحتی و یا ترس استفاده نکنند، عرصه عمومی از بین رفته است». نا امنی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید (افتخاری، ۱۳۸۱: ۸).

مبادلات منطقه‌ای همواره یکی از قدیمی‌ترین ابزارهای رشد، توسعه و رفاه اجتماعی مناطق بوده است. این‌گونه مبادلات به ویژه در نواحی مرزی، هم در جهت توسعه محلی و هم برای توسعه تجارت و همکاری‌های منطقه‌ای مفید بوده است. تجربیات کشورهای در حال توسعه در سه دهه اخیر نشان می‌دهد که توسعه مبادلات مرزی در قالب‌های مقررات و قوانین می‌تواند محرک خوبی برای افزایش مبادلات کالا به صورت رسمی و جهت‌دهی تجارت به سمت مزیت‌های نسبی، گسترش همکاری‌های همه‌جانبه بین مناطق آزاد، توسعه بازارچه‌های بین مرزی، ایجاد سودهای تجارتي و اشتغال و امنیت برای مرزنشینان گردد (محمودی، ۱۳۸۴: ۱۰۷ و ۱۰۸).

ضعف بنیان‌های تاریخی، دور افتادگی و در حاشیه قرار گرفتن نقاط مرزی،

۱. Security

۲. Elin

پراکندگی جمعیت و شرایط اقلیمی نامناسب، از جمله عواملی هستند که روی آوردن ساکنین نقاط مرزی به بازارهای کشورهای همسایه را در طول تاریخ تشدید نموده‌اند. به دلیل تاکیدهای بسیاری از اقتصاددانان بر توجه به تجارت بین‌المللی به عنوان یکی از محرک‌های اصلی رشد و توسعه اقتصادی و نتایج حاصل از آن، توجه به جنبه‌های اقتصادی مبادلات مرزی اهمیت بیشتری به خود گرفت و بسیاری از نقاط مرزی که تا آن موقع عمدتاً نقاط امنیتی تلقی می‌شدند، از امتیازات دیگری برخوردار شدند که یکی از آن‌ها، ساماندهی مبادلات و معاملات رایج در این نقاط بود. خالی شدن مرزها از سکنه و مهاجرت مرزنشینان به شهرهای بزرگ در اثر فقدان انگیزه‌های لازم برای زندگی در این مناطق در گذشته تقریباً روندی رو به افزایش داشته است که تأثیر آن در امنیت مرزها قابل لمس بود (وزارت بازرگانی، ۱۳۷۹: ۱). در سال‌های اخیر، دولت به منظور جلوگیری از مهاجرت و بهبود رفاه و بهزیستی مردم مناطق مرزنشین، اقدام به تأسیس بازارچه‌های مرزی نمود تا از این رو بر بحران بیکاری، فقر و برقراری عدالت اجتماعی نایل شود.

اشتغال و تأمین معیشت ساکنان مناطق مرزی، کنترل قاچاق کالا، افزایش امنیت مرزها و شکوفایی اقتصاد محلی، افزایش رونق مناطق شهری و روستایی محدوده‌های مرزی، از مهم‌ترین اهداف راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی است. از این طریق مردم ساکن در نواحی مرزی کشورهای همسایه می‌توانند در کنار هم و با هم از فرصت‌ها و منابع مشترک استفاده کنند و این امر می‌تواند منجر به دوستی و تفاهم طرفین، امنیت و ایجاد فرصت‌های شغلی شود.

در این پژوهش، به بررسی تأثیر بازارچه‌های مرزی سیران بند، گله سوره و هنگه ژال شهرستان بانه بر احساس امنیت مردم روستاهای اطراف بازارچه و شاغلین در آن می‌پردازیم که احساس امنیت در دو بعد اقتصادی و اجتماعی بررسی شده است. توسعه یافتگی اقتصادی مناطق مرزی و رفاه نسبی در این مناطق می‌تواند سبب کاهش برخی از مشکلات مرزی از قبیل قاچاق کالا، مواد مخدر و سرقت شود و از تخلیه جمعیتی مناطق مرزی جلوگیری کند.

دو سؤال اصلی این پژوهش، عبارت است از: ایجاد بازارچه‌های مرزی و گسترش مبادلات مرزی در منطقه تا چه حد بر احساس امنیت اقتصادی - اجتماعی مرزنشینان تأثیر گذار بوده است؟ و اهداف تأسیس این بازارچه‌ها تا چه حد تحقق یافته است؟

۲. ادبیات تجربی تحقیق

لی بائوپه^۱ و همکارانش در سال ۲۰۰۴ به بررسی اثرات اقتصادی-اجتماعی تجارت مرزی و تأثیر آن در افزایش استانداردهای سطح زندگی مردم، در سه ایالت کشور لائوس پرداخته‌اند. این تحقیق در چند قسمت تهیه شده است که در قسمت اول به چهارچوب‌های سیاسی تجارت و اقتصاد در نواحی مرزی، در قسمت دوم به کالای تولید شده در منطقه مورد مطالعه و چگونگی صادر شدن آن و سپس به تحلیل اثرات تجارت مرزی بر روی استانداردهای سطح زندگی مردم این نواحی می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، تجارت مرزی در افزایش تنوع و کیفیت کالا، ایجاد اشتغال و به طور کلی افزایش استانداردهای زندگی این ایالت‌های سه گانه مؤثر بوده است.

مورشید^۲ و همکارانش (۲۰۰۵) در مقاله‌ای تحت عنوان اقتصاد مرزی کامبوج، به بررسی مبادلات مرزی کامبوج، لائوس، ویتنام و تایلند پرداخته‌اند. در این تحقیق ۴ جنبه در ارتباط با اقتصاد مرزی در کامبوج مورد توجه قرار گرفته است. این چهار جنبه عبارتند از: تمام رژیم‌های حقوقی و سیاست‌های آزادسازی تجارت کامبوج، موضوعات سیاسی یا استراتژی‌های توسعه، جریان توافقنامه‌های تجارت نواحی مرزی، اثرات فقر اقتصادهای نواحی مرزی بر سطوح محلی. نتایج تحقیق نشان می‌دهد ریسک سرمایه‌گذاری علی‌رغم افزایش رقابت‌های بازاری و نیز هزینه‌های رسمی و غیر رسمی ترخیص کالا مخصوصاً برای تجارت‌های کوچک افزایش یافته است.

قادری حاجت و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه خود با عنوان تبیین نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار نواحی پیرامون، سعی کرده‌اند با روش توصیفی-تحلیلی و تکیه بر منابع کتابخانه‌ای و میدانی به بررسی نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار نواحی پیرامون خود به ویژه در استان خراسان جنوبی بپردازند. فرض اصلی این مقاله این است که: بازارچه‌ها پتانسیل بالایی در افزایش امنیت و توسعه پایدار نواحی پیرامون خود را دارند. یافته‌های تحقیق، بیانگر آن است که بازارچه‌های مورد نظر تا حدود زیادی توانسته‌اند در توسعه نواحی پیرامون خود، تأثیر مثبت بگذارند که این امر بستر لازم را برای افزایش امنیت در ابعاد مختلف فراهم آورده است. اما بازارچه‌ها در بعضی از شاخصه‌ها مانند بهبود وضعیت تحصیلی و ارتقاء سطح علمی کارکنان، دارای کارکرد منفی بوده است که نکته‌ای قابل تأمل بوده و ما را متوجه این نکته می‌سازد که توسعه مقوله‌ای فراتر

۱. Lee buapao

۲. Murshid & Tuot sokphally

از پیشرفت می باشد.

افتخاری و همکاران (۱۳۸۷)، بررسی ای با عنوان ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه های مرزی بازتاب های توسعه در مناطق مرزی استان کرمانشاه انجام داده اند. در این تحقیق به تحلیل اثرات اقتصادی بازارچه های مرزی در توسعه مناطق مرزی (نواحی روستایی) پرداخته شده، بر این اساس، بازارچه مرزی شیخ صالح در استان کرمانشاه را به عنوان نمونه انتخاب کرده اند و به تحلیل داده ها و اطلاعات با استفاده از نرم افزار Arc، spss و GIS، و با روش توصیفی و تحلیلی، اثرات اقتصادی این بازارچه را در دو مقطع قبل از تأسیس بازارچه و بعد از آن بر مناطق مرزی اطراف بازارچه مورد ارزیابی قرار داده اند. نتایج بدست آمده در این تحقیق حاکی از آن است که بازارچه های مرزی توانسته است اثرات اقتصادی مثبتی بر روی مناطق پیرامون خود بر جای گذارد.

با توجه به مطالعه تحقیقات بالا، دو بعد اقتصادی و اجتماعی احساس امنیت انتخاب گردید و قابل ذکر است که بیشتر تحقیقات گذشته در ارتباط با بعد عینی امنیت بوده اما تحقیق حاضر به بعد ذهنی (احساسی) امنیت در میان مرزنشینان پرداخته است که بیانگر تفاوت آن با سایر تحقیقات گذشته می باشد.

۳. چهارچوب مفهومی - نظری تحقیق

امنیت از جمله مفاهیم مطرح در علوم انسانی است که همانند بسیاری مفاهیم دیگر (جامعه، فرهنگ، ارزش و ...) پیچیدگی و گنگ بودن، خصیصه ذاتی و ماهوی آن است. معماگونگی امنیت و فرو رفتن در هاله ای از رمز و رازهای تئوریک و ایدئولوژیک و روزمره گی تا جایی است که بوزان از نظریه پردازان برجسته در این باره بیان کرده «هر کوششی برای درک مفهوم امنیت بدون آگاهی کافی از تناقض ها و نارسایی های موجود در خود این مفهوم ساده اندیشانه است» (بوزان، به نقل از تاجیک، ۱۳۷۹: ۳۷).

انسان برای فرار از ناامنی و دستیابی به احساس امنیت، جامعه را تشکیل داد اما دریافت که این بار امنیتش نه تنها از سوی طبیعت و عوامل طبیعی، بلکه از سوی انسان ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی نیز تهدید می شود. از این رو دغدغه همیشگی او جهت دستیابی به احساس امنیت در مقوله ای جدید تحت عنوان احساس امنیت اجتماعی ظهور کرد (نبوی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷۴).

امنیت یک مفهوم چند وجهی است و به همین جهت درباره معنای آن اختلاف زیادی وجود دارد. تعاریف مندرج در فرهنگ های لغت درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» که ناظر بر امنیت مادی و

روانی است، تاکید دارند (ماندل، ۱۳۷۷: ۴۴). بوزان در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» امنیت را از لحاظ لغوی، عبارت از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) می‌داند (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۲).

باید بین امنیت و احساس امنیت قائل به تفاوت باشیم به طوری که ممکن است در جامعه‌ای امنیت از نظر انتظامی و پلیسی وجود داشته باشد ولی فرد احساس امنیت نکند. امنیت، بعد عینی مسئله و احساس امنیت به عنوان بعد ذهنی تلقی می‌شود. احساس عدم امنیت به دلایل مختلف متعدد پدید می‌آید. یکی از دلایل مهم احساس ناامنی، ممکن است به خاطر موقعیت و وضعیت خاص حاکم بر یک جامعه باشد و فرد به خاطر پاره‌ای از عوامل مخمل امنیت در جامعه احساس ناامنی بکند، هر چه میزان فراوانی جرم بالاتر باشد، احساس امنیت در آن جامعه پایین‌تر است (گروسی و میرزایی، ۱۳۸۶: ۳۶).

احساس امنیت موضوعی است که در بهداشت روانی به آن پرداخته می‌شود. ارتباط امنیت با بهداشت روانی بدین صورت است که وجود امنیت موجب آرامش و آسودگی است. شخص با وجود امنیت، احساس راحتی کرده و برای هدف‌های قابل پیش‌بینی زندگی خود برنامه‌ریزی می‌کند در حالی که شخص در حالت ناامنی، قدرت برنامه‌ریزی را ندارد و همه توان او صرف مبارزه با پیامدهای ناامنی می‌شود (آقابابایی، ۱۳۸۹: ۵۵ و ۵۶). در چنین وضعیتی، حالات ناخوشایندی مثل ترس، تشویش، تنش و اضطراب، فرد را احاطه می‌کند. استمرار این وضعیت و ناتوانی انسان در برابر این فشار روانی، سبب بروز اختلال جسمانی و روانی می‌شود که در روان‌شناسی از آن به بیماری روان‌تنی یاد می‌شود (شاکری‌نیا، بی‌تا: ۳۵۲). با نگاهی به کشورهای مختلف جهان، متوجه این واقعیت می‌شویم که عموم این کشورها به مقوله امنیت اهمیت زیادی می‌دهند؛ چرا که این امر پیش‌نیاز هرگونه توسعه در زمینه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی بوده و تمامی کشورها در جهت رسیدن به این آرمان فعالیت می‌کنند. در رابطه با نقش امنیت در توسعه اقتصادی هر جامعه می‌توان گفت که اهمیتی کلیدی دارد. برای مثال می‌توان گفت بدون وجود امنیت در زمینه اقتصاد، هیچ سرمایه‌گذاری جدیدی اعم از داخلی و خارجی در کشور صورت نخواهد گرفت یا انجام این سرمایه‌گذاری‌ها اندک خواهد بود و جامعه دستخوش نابسامانی‌های اقتصادی مانند گسترش اقتصاد دلالی، فرار سرمایه‌ها، کاهش اشتغال، افزایش بیکاری و انواع معضلات اقتصادی خواهد شد. برعکس با وجود امنیت اقتصادی در یک جامعه،

شاهد جذب سرمایه‌ها، رونق اقتصادی، افزایش اشتغال، کاهش بیکاری و افزایش تولید خواهیم بود (دلاور و رضایی، ۱۳۸۳). در پژوهش حاضر، احساس امنیت در دو بعد اقتصادی، اجتماعی با توجه به نظریات بوزان و ... در ارتباط با ابعاد امنیت مورد بررسی قرار گرفته که در بالا مواردی از آن مطرح گردید.

۴. مفهوم مرز و بازارچه مرزی و کارکردهای آن

مرز از جمله مفاهیمی است که در عرصه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، تجاری، فرهنگی و جغرافیایی کاربردهای متفاوتی پیدا می‌کند. مرز به دو مفهوم عینی مانند مرزهای رسمی کشورها و یا ذهنی مانند مرزهای عقیدتی، همچنین می‌تواند باز، بسته و یا قوی باشد (عزتی، ۱۳۶۸ به نقل از عندلیب و مطوف، ۱۳۸۸). مفهوم اصلی مرز در مقابل واژه Border به معنی مرز سیاسی و رسمی است. واژه Boundary معنی حدود و محدوده را می‌رساند. واژه Frontier به معنای جبهه و مرز مقابله و مواجهه نشانگر شرایط ستیز و جنگ در مرزهای کشورهاست (پارکر، ۲۰۰۱ به نقل از همان).

بازارچه مرزی، محوطه‌ای است محصور واقع در نقطه صفر مرزی و در جوار گمرک‌ها که مجاز به انجام تشریفات ترخیص کالا یا مکان‌هایی که طبق تفاهم‌نامه‌های منعقد شده بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هم‌جوار تعیین می‌شود.

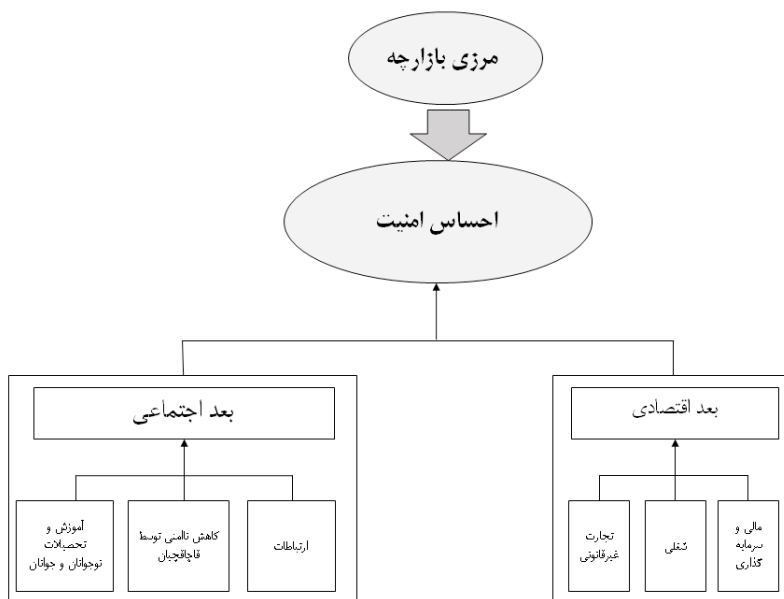
در واقع بازارچه مرزی بخشی از بازرگانی خارجی کشور می‌باشد که برای مبادلات مرزی مردم منطقه مرزنشین در نظر گرفته شده است. با در نظر گرفتن قوانین و مقررات مربوط به صادرات و واردات کشور، برای فعالیت تجاری این گروه تسهیلات ویژه‌ای در نظر گرفته شده است. بنابراین تأسیس بازارچه‌های مرزی و توسعه مبادلات از طریق این واحدها عمدتاً به استناد ماده ۱۱ قانون و مقررات صادرات و واردات با اهداف زیر صورت می‌گیرد:

از جمله اهداف بازارچه‌های مرزی، امکان برقراری ارتباط سالم و مستمر تجاری با کشورهای همسایه، ایجاد رونق اقتصادی، بالا بردن ضریب امنیتی مرزهای کشور، شکوفایی استعداد محلی، ایجاد و گسترش مشاغل مولد می‌باشد و همچنین تثبیت جمعیت در جدار مرزهای بین‌المللی به منظور کاهش اثرات امنیتی منفی ناشی از تخلیه جمعیت نواحی مرزی از سکنه دائمی. عملی شدن این شاخص‌ها ضمن جلوگیری از مهاجرت ساکنان مناطق مرزی و افزایش رفاه مرزها و توسعه مناسبات سیاسی و تجاری با کشورهای همسایه، جلوی رشد قاچاق را هم می‌گیرد

۱. Parker

۵. مدل مفهومی تحقیق

با استفاده از مبانی نظری به عنوان راهنما و حساسیت میدان تحقیق، نگارنده خود را مؤلف دانسته تا یک مدل مفهومی که حاصل موارد فوق الذکر باشد،

ارائه دهد.

نمودار(۱): مدل مفهومی نقش بازارچه های مرزی در احساس امنیت مرزنیسان

۶. فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی عبارت است از: بین روستاهای نزدیک و دور به بازارچه های مرزی از لحاظ میزان امنیت تفاوت وجود دارد. فرضیات فرعی دیگر در دو بعد اقتصادی و اجتماعی به ترتیب زیر می باشد.

■ بعد اقتصادی

بین افراد ساکن در روستاهای دور و نزدیک به بازارچه های مرزی به لحاظ احساس امنیت مالی تفاوت معناداری وجود دارد.

بین افراد ساکن در روستاهای دور و نزدیک به بازارچه های مرزی به لحاظ احساس امنیت شغلی تفاوت معناداری وجود دارد.

بازارچه‌های مرزی باعث کاهش تجارت غیرقانونی (قاچاق) در منطقه شده است.

■ بعد اجتماعی

بین افراد ساکن در روستاهای دور و نزدیک به بازارچه‌های مرزی به لحاظ احساس امنیت در ارتباطات با افراد آن سوی مرز تفاوت معناداری وجود دارد. با ایجاد بازارچه‌های مرزی در منطقه مرزی بانه، از میزان ناامنی جانی توسط اشرا و قاچاقچیان کاسته شده است. با ایجاد بازارچه‌های مرزی در منطقه از میزان علاقه جوانان و نوجوانان به ادامه تحصیل کاسته شده است.

۷. روش تحقیق و شیوه گردآوری اطلاعات

روش مورد استفاده در این تحقیق، "روش کمی - کیفی" یا می‌باشد. جامعه آماری در این پژوهش، شامل کلیه سرپرستان خانوار روستاهای دور و نزدیک به بازارچه‌های مرزی می‌باشد. بعد از این که تعداد جامعه آماری مشخص شد، با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه نیز تعیین گردید. در مرحله بعد با استفاده از شیوه نمونه‌گیری طبقه‌بندی متناسب با حجم، تعداد نمونه‌های به دست آمده به نسبت تعداد خانوارهای هر روستا توزیع گردید که به ترتیب زیر می‌باشد. در اینجا چون حجم جامعه آماری مشخص بود، تعداد نمونه ۲۳۷ نفر به دست آمده است. همچنین با ۳۵ نفر از اهالی روستاهای نزدیک و دور به بازارچه‌ها نیز مصاحبه عمیق فردی صورت گرفته است. همچنین در بخش کیفی و انجام مصاحبه‌های فردی، بسته به هدف تحقیق، از نمونه‌گیری گلوله برفی نیز استفاده شده است. جدول (۱)، بسته به تعداد خانوارهای هر روستا، تعداد نمونه نشان داده شده است. در تمام روستاهای مورد مطالعه روش انتخاب خانوارها جهت تکمیل پرسشنامه به صورت تصادفی بوده به طوری که سرپرستان ساکن در هر خانوار مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول (۱): حجم نمونه بر اساس شیوه نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده (مطبق) متناسب با حجم

مورد	نام روستا	تعداد	تعداد جمعیت (کل)	تعداد خانوار	حجم نمونه	تعداد مصاحبه شوندهگان
روستاهای نزدیک به بازارچه‌های مرزی	کیله عباس آباد	نور	۸۱۹ نفر	۱۵۶	۶۰	۱۰ نفر
	نور	نور	۵۴۸ نفر	۸۹	۳۴	۱۱ نفر

۸ نفر	۷۵	۱۹۷	۱۲۱۳	نمه شیر	بوالحسن	روستاهای دور از
۶ نفر	۶۸	۱۷۹	۱۱۴۱	نمه شیر	کانی سور	بازارچه های مرزی
۳۵ نفر	۲۳۷	۶۲۱	۳۷۲۱	-	-	جمع کل

۸. تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

در ادامه به تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق و اعتبار و پایایی آنها اشاره شده است. اعتبار متغیرها توسط محققین و استاد راهنما (اعتبار صوری) بدست آمد و برای پایایی آن از آلفای کرونباخ استفاده شد.

۸-۱. متغیر مستقل

بازارچه مرزی: محوطه ای است محصور، واقع در نقطه صفر مرزی و در جوار گمرک ها مجاز به انجام تشریفات ترخیص کالا قرار دارند و اهالی دو طرف می توانند کالا و محصولات مورد نیاز خود را با رعایت مقررات صادرات و واردات در این بازارچه ها عرضه نمایند (قانون و مقررات صادرات و واردات، ۱۳۷۹).

۸-۲. متغیر وابسته

احساس امنیت در فرهنگ لغت دهخدا به معنای بی خوفی و امن، ایمنی، ایمن شدن و در امان بودن است. بوزان در کتاب «مردم، دولت ها و هراس» امنیت را از لحاظ لغوی، عبارت از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت های شخصی) می داند (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۲). احساس امنیت در ۲ بعد بررسی می گردد. هر یک از حوزه های مورد بررسی جنبه مثبت و منفی دارند که جنبه مثبت، امنیت را حفظ و سویه منفی، آن را تهدید می کند. تعریف نظری و عملیاتی آن ها به ترتیب زیر می باشد:

■ احساس امنیت اجتماعی

حوزه اجتماعی امنیت به قلمروهایی از حریم فرد مربوط می شود که در ارتباط با دیگر افراد جامعه می باشد. در این حوزه، به سه شاخص احساس امنیت جانی، احساس امنیت تعاملات با افراد آن سوی مرز و کاهش علاقه به تحصیل در بین جوانان و نوجوانان در مناطق مرزی اشاره شده است.

امنیت جانی: یعنی تضمین جسم و جان افراد در مقابل خطرات و آسیب هایی که مانع ادامه حیات آنان شود. در این تحقیق، امنیت جانی توسط معرف های وجود افراد شرور و قاچاقچیان در منطقه و ایجاد مزاحمت برای مردم مورد

اندازه گیری قرار گرفته است.

جدول (۲): گویه های احساس امنیت جانی

آلفای کرونباخ	گویه ها
۰/۶۲	این منطقه را از نظر شرایط محیطی ایمن و بی خطر می دانم.
	نگران هستم که مورد حمله افراد خطرناک قرار گیرم.
	کنترل و نظارت لازم برای ایجاد امنیت در اینجا وجود ندارد.
	افراد شروری در منطقه هستند که برای مردم ایجاد مزاحمت می کنند.

احساس امنیت در تعاملات با آن سوی مرز: منظور از تعاملات، ارتباطات مردم مرزنشین با افراد آن سوی مرز می باشد. اینکه مردم در تعاملاتشان با افراد غریبه چقدر احساس امنیت می کنند.

جدول (۳): گویه های احساس امنیت در تعاملات

آلفای کرونباخ	گویه ها
۰/۷۷	از رفت و آمد با افراد آن سوی مرز (کردهای عراق) احساس نگرانی دارم.
	ارتباط فامیلی چندانی با ساکنان آن سوی مرز (کردهای عراق) ندارم.
	از معامله با مردم آن سوی مرز نگرانم.
	دوست ندارم در مراسم ها و اعیاد مردم آن سوی مرز شرکت کنم.

علاقه به تحصیل فرزندان: یعنی اینکه جوانان و نوجوانان ساکن در مناطق مرزی تا چه حد به ادامه تحصیل علاقمندند؟ معرف هایی از قبیل امکانات آموزشی، گرایش به کسب پول و غلبه جو حاکم در منطقه در این شاخص دخیل اند.

■ احساس امنیت اقتصادی

منظور از حوزه اقتصادی، عواملی است که زندگی مادی انسان را تحت تأثیر قرار می دهند. بر خورداری از چنین عواملی موجب می شود که فرد احساس امنیت و آرامش کند و نداشتن آن ها فرد را با فقر و نداری روبرو می سازد. شغل، درآمد و تحصیلات (به عنوان پایگاه اقتصادی - اجتماعی). امنیت مالی و امنیت سرمایه گذاری از عوامل مؤثر بر امنیت در حوزه اقتصادی اند. در این بعد، به احساس امنیت شغلی، تجارت غیرقانونی در منطقه و احساس امنیت مالی افراد پرداخته شده است.

احساس امنیت شغلی: شامل شرایطی است که افراد نگران نداشتن شغل

نیستند و نسبت به گذشته ترقی و پیشرفت را احساس می کنند. معرف های آن شامل: اطمینان از وضعیت بهتر شغل نسبت به چند سال قبل، اطمینان از درآمد کافی و وجود فضای مناسب برای سرمایه گذاری می باشد.

جدول (۴): گویه های احساس امنیت شغلی

آلفای کرونباخ	گویه ها
۰/۸۴	از لحاظ شغلی نسبت به چند سال گذشته احساس نگرانی ندارم.
	نگران درآمد کافی برای خود و خانواده ام نیستم.
	سرمایه گذاری در منطقه نسبت به چند سال گذشته بهتر شده است.
	این منطقه از شرایط اقتصادی نسبتاً خوبی برخوردار است.

احساس امنیت مالی: عبارت است از تضمین دارایی های افراد از سرقت و دزدی و اطمینان خاطر که از تأمین نیازهای مادی و مالی حاصل می شود. معرف های امنیت مالی عبارت است از: خالی گذاشتن منزل مسکونی به مدت چند روز، قبول چک در معاملات (صمدی بگه جان، ۱۳۸۴).

جدول (۵): گویه های احساس امنیت مالی

آلفای کرونباخ	گویه ها
۰/۶۱	در این منطقه شاهد سرقت اموال دیگران بوده ام.
	از خالی گذاشتن منزل برای چند روز احساس نگرانی می کنم.
	در معاملاتم با افراد، چک قبول نمی کنم.
	از معامله کردن با افراد غریبه احساس ترس دارم.

تجارت غیررسمی: یعنی ورود غیرمجاز کالای خارجی بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی. اینکه مردم تا چه حد به خاطر پدیده قاچاق در منطقه احساس ناامنی می کنند و میزان آن را با وجود بازارچه ها در منطقه چقدر ارزیابی می نمایند؟

۹. یافته های میدانی

یافته های میدانی در دو دسته توصیفی و تبیینی به صورت زیر بیان می گردند.

۹-۱. یافته های توصیفی

تعداد کل مصاحبه شوندگان در روستاهای دور و نزدیک به بازارچه ها، مرد

می‌باشند و همه آنها نیز متأهل بودند. در روستاهای نزدیک به بازارچه‌ها، میانگین سن برابر با ۴۲، حداکثر سن ۵۹ و حداقل آن ۲۹ سال می‌باشد. در روستاهای دور از بازارچه‌ها، میانگین ۴۳/۶ و حداکثر و حداقل سن به ترتیب برابر با ۶۲ و ۳۱ سال می‌باشد. در روستاهای نزدیک به بازارچه‌های مرزی، ۱۰ نفر (۱۰/۶ درصد) از پاسخگویان بی‌سواد، ۵ نفر (۵/۳ درصد) سواد قرآنی، ۲۹ نفر (۳۰/۹ درصد) ابتدایی، ۳۲ نفر (۳۴ درصد) راهنمایی، ۱۳ نفر معادل ۱۳/۸ درصد متوسطه و دیپلم، ۴ نفر فوق دیپلم و ۱ نفر (۱/۱ درصد) لیسانس و بالاتر بودند.

در روستاهای دور از بازارچه‌های مرزی نیز بیشتر پاسخگویان ۳۹ نفر (۲۷/۳ درصد) دارای تحصیلات ابتدایی هستند. علاوه بر این، ۱۳ نفر (۹/۱ درصد) بی‌سواد، ۲۲ نفر (۱۵/۴ درصد) سواد قرآنی، ۱۸ نفر راهنمایی، ۳۲ نفر متوسطه و دیپلم و ۱۹ نفر معادل ۱۳/۳ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم و بالاتر بودند.

در روستاهای تحت تأثیر بازارچه‌ها تعداد ۳۸ نفر کارگر بازارچه‌های مرزی و ۱ نفر نیز پیله‌ور بودند. با توجه به داده‌های جدول زیر باید گفت که در روستاهای تحت تأثیر بازارچه‌ها، ۲۲ نفر راننده، ۲۱ نفر کشاورز، ۲ نفر کارمند دولتی، ۶ نفر مغازه‌دار و ۴ نفر دارای شغل آزاد بودند. اما در روستاهای دور از بازارچه‌های مرزی، این ارقام برابر است با: ۱۸ نفر راننده، ۶۳ نفر کشاورز، ۸ نفر کارمند، ۹ نفر مغازه‌دار و ۴۵ نفر دارای شغل آزاد.

۹-۲. آزمون فرضیات و یافته‌های تحلیلی

در این قسمت از یافته‌ها، به آزمون فرضیات و بررسی مصاحبه‌های صورت گرفته در دو بعد احساس امنیت اقتصادی، اجتماعی مرزنشینان شهرستان بانه پرداخته شده است.

۹-۲-۱. بازارچه‌ی مرزی در مؤلفه‌های بعد اقتصادی احساس امنیت روستائیان مرزنشین تغییر ایجاد نموده است.

این بعد از احساس امنیت، با سه مؤلفه احساس امنیت شغلی و مالی و تجارت غیرقانونی مورد سنجش قرار گرفته است که در ادامه به تفکیک به آن‌ها پرداخته شده است که تشریح آن به صورت زیر می‌باشد.

۹-۲-۱-۱. احساس امنیت شغلی در منطقه مرزی

ارقام جدول (۶) نشان می‌دهد که بازارچه‌ی مرزی بر احساس امنیت شغلی روستائیان تأثیر به‌سزایی داشته است. آزمون مقایسه میانگین‌ها نیز نشان می‌دهد

که نمره میانگین احساس امنیت شغلی در روستاهای نزدیک به بازارچه‌ها ۱۱/۰۱ و در روستاهای دور از بازارچه‌ها ۷/۰۹ می‌باشد. سطح معنی‌داری آزمون نیز برابر با ۰/۰۰۰ است که تأثیر بازارچه بر احساس امنیت شغلی روستائیان مرزی را تأیید می‌کند. پس با توجه به نمره میانگین باید گفت تفاوت معنی‌داری میان دو دسته از روستاها به لحاظ احساس امنیت شغلی مشاهده می‌گردد.

جدول (۶): نتایج آزمون t تأثیر بازارچه‌ی مرزی بر احساس امنیت شغلی روستائیان

تأیید یا عدم تأیید	سطح معناداری	روستاهای دور (۲)		روستاهای نزدیک (۱)		متغیر وابسته	متغیر مستقل
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
تأیید	۰/۰۰۰	۱/۶	۷/۰۹	۲/۲	۱۱/۰۱	احساس امنیت شغلی	بازارچه‌ی مرزی

منبع: یافته‌های تحقیق

یکی از اهداف ایجاد و گسترش بازارچه‌های مرزی، ایجاد شغل به صورت مستقیم و غیر مستقیم برای افراد بیکاری است که در منطقه محروم مرزی سکونت دارند. افراد ساکن در مناطق مرزی، به دلیل وضعیت تحصیلی پایین، بیکاری و عدم دسترسی به خدمات صنعتی کافی در منطقه، ممکن است به فعالیت‌های خلاف از جمله قاچاق، شرارت و ... مشغول شوند. مصاحبه‌ها و مشاهدات میدانی در منطقه مورد بررسی حاکی از آن است که ایجاد بازارچه سیران‌بند در شهرستان بانه تأثیر مثبتی بر ایجاد شغل به صورت مستقیم و غیر مستقیم داشته است.

منظور از تجارت مرزی، تمام مبادلات قانونی و غیرقانونی یا هرگونه مبادله رسمی و غیررسمی است که از طریق گذرگاه‌های قانونی یا غیررسمی در نوار مرزی با منطقه مرزی مجاورش در کردستان عراق صورت می‌گیرد (قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۰). عوامل گوناگونی در ظهور این پدیده در شهرستان بانه نقش داشته‌اند که از اهم آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره داشت: هم‌مرزی با کشور عراق، بیکاری، کشاورزی سنتی، عدم وجود فرصت‌های سرمایه‌گذاری در منطقه، روابط فرهنگی و قومی با مردم آن سوی مرز و ... دامنه این تجارت تا بسیاری از شهرستان‌های مجاور نیز گسترش یافته است. به دنبال گسترش و توسعه فعالیت‌های بازرگانی در مرز سیران‌بند، روند تجارت و بازرگانی کم‌کم در این ناحیه شکل گرفت.

قبل از شروع جنگ، بازارچه سیران بند و فعالیت های اقتصادی آن از چندان رونقی برخوردار نبود اما با تغییر نظام سیاسی عراق و کمبود خدمات و نیازهای اولیه جمعیت و شروع برنامه های عمرانی جدید در آن سوی مرز، صادرات کالاهای خوراکی و مصالح ساختمانی و زیرساختی به طور چشم گیری افزایش یافته است. به طوری که "حسن" یکی از مرزنشینان ساکن در روستای کیله عباس آباد در این زمینه چنین می گوید:

"تا قبل از ایجاد این بازارچه و تشکیل گمرک در این منطقه، تجارت به صورت آن چنانی نبود و رفت و آمد مردم هم به آن سوی مرز محدود و اکثر اوقات به صورت قاچاق بود اما با پایان یافتن جنگ در عراق و بازتر شدن مرز، این روابط خیلی بیشتر شد چون با آرام شدن اوضاع در آن جا، افراد هر دو طرف مرز از نظر اقتصادی و اجتماعی به هم وابسته گشتند" (مرد، ۲۸ ساله).

رشد تدریجی مرز در مراحل اولیه اش، مبتنی بر تبادلات اندک در سطح نیازهای زیستی مردم منطقه بوده است. دلیل دیگر این که کشاورزی منطقه، سنتی و ناکارآمد می باشد، بنابراین اهالی مرزی به پدیده تجارت مرزی به عنوان فعالیتی مازاد بر فعالیت کشاورزی و باغداری نگاه می کنند. این نکته نیز لازم به ذکر است که غیر از بازارچه سیران بند که روستائیان مرزی نزدیک به آن، در آن مشغول تخلیه و بارگیری کالاها می باشند، نباید از تأثیر بازارچه های مرزی شعب الدین، هنگ ژال و گله سوره هم که افراد از طریق دفترچه های پله وری در آن مشغول به فعالیت هستند، غافل ماند. در این زمینه توجه به گفته های یکی از ساکنین روستای نرور حائز اهمیت می باشد.

"محمد می گوید: قبل از تأسیس بازارچه و سال های پیش از آن، صادر و وارد کردن کالا بیشتر جهت رفع نیازهای روزمره بود که آن هم به شکل سنتی صورت می گرفت. به صورتی که فرد یا پیاده و به صورت کولبری این کار را انجام می داد یا از طریق الاغ مبادرت به حمل و نقل اسباب و وسایل می نمود. چون کشاورزی این منطقه هم در حدی نبود که تمام نیازهای ما را برآورده کند بنابراین مجبور به این کار بودیم" (مرد، ۵۹ ساله).

همه شواهد بالا دال بر این است که در مناطق مرزی ایجاد بازارچه ها توانسته است باعث اشتغال زایی چه به صورت مستقیم و چه غیرمستقیم گردد. ساکنین روستاهای مرزی منطقه که سالیان متمادی به کشاورزی سنتی مشغول بودند، با

افتتاح بازارچه سیران بند و سایر بازارچه‌های موقت رسمی با فرصت‌های شغلی جدیدی همچون دست‌فروشی، رانندگی، مهمان‌داری، کارگری، تجارت و پیله‌وری، نمایندگی شرکت‌های بیمه‌ای، شرکت حمل و نقل کالا و مسافربری مواجه شده‌اند که این امر از مهاجرت آنان به شهرها جلوگیری کرده و باعث افزایش درآمد و رفاه آنان گشته است.

در منطقه مورد بررسی، تجارت مرزی به هر دو شیوه قانونی و غیرقانونی وجود دارد. در سراسر نوار مرزی منتهی به این روستاها فقط مرز سیران بند دارای مجوز قانونی می‌باشد. بر این اساس روستاهایی که در مجاورت با مرز قانونی (سیران بند) قرار دارند، از جمله روستاهای کیله عباس آباد و نور به طور مستقیم و غیرمستقیم در آن اشتغال دارند و دارای کارت بازرگانی و پیله‌وری می‌باشند و از نظر اقتصادی و شغلی احساس امنیت بیشتری در بین آنان مشاهده می‌گردد.

"کریم ساکن روستای کیله عباس آباد در زمینه احساس امنیت شغلی در این منطقه به نکات زیر اشاره کردند: ما کشاورزی خوبی در منطقه نداریم، اگر این بازارچه‌ها یعنی سیران بند و بازارچه شعب الدین و فعالیت مردم در آن نبود مجبور به مهاجرت به شهرهایی بزرگ از قبیل تهران و اصفهان و ... جهت نان درآوردن و خرج و مخارج خانواده می‌بودیم. خدا را شکر وجود این بازارچه‌ها تا حدودی توانسته به تغییر درآمد در منطقه ما کمک کند اگرچه سود حاصل از آن نیز بیشتر نصیب تاجران بزرگ و پولدران می‌گردد اما باز از این که ما هم بیکار نیستیم جای قدردانی می‌باشد (مرد، ۴۲ ساله).

"محمود نیز چنین می‌گوید: شغل من رانندگی می‌باشد. تا قبل از تأسیس این بازارچه، مشغول کارگری ساختمانی و کشاورزی در روستاها و شهر بانه بودم اما با باز شدن مرز و رونق تجارت در منطقه، به رانندگی پرداختم که درآمد به نسبت بهتری از کارگری را داراست" (محمود، ۴۹ ساله).

"زاهد می‌گوید: «من خودم کشاورزم و باید گفت که کشاورزی در این روستاهای مرزی، رونق چندانی ندارد با این حال درآمد کار کردن در مرز هم بیشتر نصیب سرمایه‌داران شهر بانه و خارج از شهر و حتی استان می‌گردد. دفترچه‌هایی به ما داده‌اند که بر طبق آن هر وقت نوبتمان رسید می‌توانیم اندازه ۲۵۰ کیلو گرم کالا از بازارچه شعب الدین وارد کنیم. در مرز سیران بند، غیر از کارگری و تخلیه بار کار دیگری از ما

بر نمی آید چون سرمایه ای نداریم ولی به هر حال به عنوان شغلی مازاد بر کشاورزی به آن نگریسته می شود» (مرد، ۳۴ ساله).

اما هرچه از بازارچه مرزی سیران بند دورتر می شویم، از میزان احساس امنیت شغلی روستائیان مرز نشین کاسته می شود. به طوری که در روستاهای کانی سور و بوالحسن که جزو بخش نمه شیر بانه می باشند مورد بررسی و مشاهده واقع گردید. مصاحبه ای که با روحانی روستای کانی سور انجام گرفت، به این مطالب اشاره داشتند:

"در این روستای بزرگ با وجود جمعیت زیاد آن و حتی شهر محسوب شدن آن، با امکانات محدود اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روبرو هستیم. بازارچه مرزی سیران بند نفعی آن چنانی برای ساکنان این روستا نداشته، به طوری که تعداد کمی از افراد به کار در آن و بازارچه شعب الدین مشغول می باشند که اکثر آنان هم کارشان کارگری می باشد و بقیه افراد ساکن در حد رفع نیازهای معیشتی خود مشغول کشاورزی و باغداری می باشند بنابراین با وجود مرز نشین بودن ما در این منطقه اما مزایای بازارچه ها به ما نمی رسد. به دلیل همین نداشتن در آمد و بیکاری افراد در این منطقه، بعضی از افراد از سر ناچاری بعضی اوقات به قاچاق کالا از مرزهای غیر رسمی می پردازند اما باید گفت که گرایش مردم به این کار خیلی بالا نمی باشد زیرا به نظرم مردم فکر می کنند که به ریسک و خطراتش نمی ارزند. بنابراین اگر از بازارچه های مرزی و مزایای آن بهره مند شویم و برای مردم کارت بازرگانی و پوله وری صادر گردد، هیچ موقع به قاچاق روی نخواهند آورد». (مرد، ۶۳ ساله).

با توجه به مطالب فوق، باید اذعان داشت که اکثر افراد روستاهای نور و کیله عباس آباد که نزدیک به بازارچه های مرزی سیران بند و شعب الدین می باشند، معتقدند که بازارچه مذکور در افزایش اشتغال مستقیم و غیرمستقیم در منطقه تأثیر گذار بوده است و مردم مرز نشین این روستاها نسبت به روستاهای دورتر از بازارچه از احساس امنیت اقتصادی بالاتری برخوردارند.

۹-۲-۱-۲. احساس امنیت مالی مرز نشینان در منطقه مرزی

ارقام جدول (۷) نشان می دهد که تفاوت معنی داری میان دو دسته از روستاها به لحاظ احساس امنیت مالی مشاهده نمی گردد.

جدول (۷): نتایج آزمون t تأثیر بازارچه‌ی مرزی بر احساس امنیت مالی روستائیان

تأیید یا عدم تأیید	سطح معناداری	روستاهای نزدیک (۱)		روستاهای دور (۲)		متغیر وابسته	متغیر مستقل
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
عدم تأیید	۰/۹۱۳	۱/۲	۸/۵۷	۱/۸	۸/۵۹	احساس امنیت مالی	بازارچه‌ی مرزی

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس بررسی و مشاهدات میدانی در مورد تأثیر بازارچه مرزی بر امنیت مالی در روستاهای نزدیک و دور از بازارچه تفاوتی مشاهده نشد. در زمینه امنیت مالی که به عنوان یکی از متغیرهای حوزه اقتصادی مطرح می‌باشد، می‌توان گفت که هیچ یک از افراد مصاحبه‌شونده در معرض موقعیت و شرایطی که امنیت آن‌ها از نظر مالی مورد تهدید قرار گیرد، قرار نگرفته بودند. اکثر افراد، اذعان کردند که در منطقه مرزی حادثه‌ای برای آن‌ها پیش نیامده که اموالشان به سرقت رود.

روحانی (ماموستای) محل در روستای کانی سور می‌گوید:

"خدا را شکر در روستای ما با وجود تعداد جمعیت زیاد و گسترش بیکاری، اما تا حالا خیلی کم اتفاق افتاده که دزدی در روستا صورت گیرد و افراد این روستا همه نسبت به هم احساس تعلق و همبستگی دارند" (مرد، ۶۳ ساله).

مورد دیگری از احساس امنیت مالی، احساس امنیت سرمایه‌گذاری در منطقه می‌باشد. وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری در منطقه معمولاً با احداث مراکز تجاری و کارخانه و تأسیسات فهمیده می‌شود. اکثر افراد ساکن در منطقه مرزی خصوصاً روستاهای نزدیک به بازارچه در مورد سپردن سرمایه به فرد دیگری جهت سرمایه‌گذاری در منطقه، پذیرفتن چک در معاملات با افراد غریبه و خارج از محیط روستا و داشتن ترس از کلاه‌برداری توسط افراد ناشناس احساس ناامنی کرده‌اند (صمدی بگه جان، ۱۳۸۴). صلاح یکی از افراد شاغل در بازارچه سیران‌بند و ساکن در روستای نور در این زمینه می‌گوید:

"هنگام معامله با افراد ناشناس شهری از آن‌ها چک قبول نمی‌کنم چون جای اعتماد نیستند اما نسبت به افرادی که می‌شناسم در حد زیادی

اعتماد دارم و نمی ترسم که باهاشون معامله کنم" (مرد، ۳۸ ساله).

بعضی از افراد ساکن در منطقه مرزی باه اعلام داشتند که سرمایه داران باید به سرمایه گذاری در منطقه پردازند تا از شغل های کم درآمد و بیکاری سایر افراد دور از مرز در منطقه کاسته شود. "رحیم ساکن روستای کانی سور می گوید: "بعضی از افراد ساکن در مرز، به دلیل مشغول به تجارت مرزی توانایی مالی خوبی دارند و از افراد پول دار منطقه محسوب می شوند، آن ها باید به سرمایه گذاری در منطقه پردازند تا افراد فقیر و بیکار که درآمد ناچیزی دارند مجبور نشوند جهت پیدا کردن کار به شهرهای دیگر بروند" (مرد، ۲۹ ساله).

۹-۲-۱-۳. تجارت غیر قانونی در منطقه

در این قسمت از یافته ها، به دلیل نداشتن آمار و ارقام مشخصی، به روش مصاحبه عمیق فردی اکتفا شد. با ابتدا به ماده ۱۱۳ قانون امور گمرکی، ورود غیر مجاز کالای خارجی بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی، قاچاق گفته می شود. در منطقه مورد بررسی در تحقیق حاضر، این نتیجه به دست آمده که روستاهای دور از بازارچه مرزی سیران بند به دلیل وجود پدیده بیکاری و نداشتن امنیت شغلی و همچنین عدم برخورداری از زمین های مناسب جهت کشاورزی، مردم جهت امرار معاش خود از سرناچاری روی به قاچاق کالا می آورند. بیکاری یکی از دلایل اصلی گرایش مردم به قاچاق کالا در نوار مرزی می باشد. این عامل خود ماحصل رابطه یک مجموعه چند علتی می باشد که می توان موارد زیر را بیان کرد: شرایط جغرافیایی منطقه که باعث کشاورزی ناکارآمد می گردد، شیوه های سنتی تولید در منطقه به خاطر عدم حمایت های مالی و تسهیلاتی از طرف دولت و سایر نهادها می باشد. در این زمینه باید گفت که مردم چنین روستاهایی به دلیل نداشتن گزینه های جایگزین و انتخاب های محدود، به این کار مشغول می باشند. به نظر می رسد که حل مشکل بیکاری و ایجاد گزینه های دیگر برای امرار معاش مردم در این روستاهای مرزی بر احساس امنیت اقتصادی آنان در حد زیادی تاثیرگذار خواهد بود و از روی آوردن آنان به پدیده قاچاق کالا جلوگیری خواهد کرد. اما روستاهایی که نزدیک به بازارچه رسمی سیران بند و همچنین بازارچه های شعب الدین، هنگ ژال هستند اذعان می کنند که بعد از تأسیس بازارچه، قاچاق کالا به طور چشم گیری کاهش یافته و مردم با وجود داشتن کارت پیله وری و بازرگانی در این منطقه از احساس امنیت شغلی بیشتری برخوردارند. محمد ساکن روستای بوالحسن در زمینه قاچاق کالا می گوید:

"شغلی در این منطقه نیست که ما را از قاچاق کالا روی گردان کند، کشاورزی خوبی هم نداریم، درآمد این کار از شغل کارگری به صرفه تر می باشد اما خودم زیاد تمایل به انجام آن ندارم ولی از سر ناچاریه دیگه چکار کنیم؟ خود من راضی ام اگر شغل خوبی پیدا کنم از کار کردن در این زمینه دست بکشم. روستاهای نزدیک به بازارچه رسمی از ما وضع اقتصادیشون بهتره چون بدون ترس اقدام به صادر و وارد کردن کالا از طریق گمرک می کنند" (مرد، ۳۴ ساله).

مدیر مدرسه روستای بوالحسن آقای "صالح پور" در زمینه تجارت غیرقانونی در منطقه می گوید:

"دیدنی منفی نسبت به تجارت مرزی از طریق مرزهای غیررسمی دارم و به نظرم شغلی کاذب می باشد چون افراد ساکن در این منطقه با انجام این کار در منطقه همیشه با خطر جانی و مالی روبرو بوده اند و هستند و اثرات منفی زیادی برای این مناطق داشته است، از جمله ترک تحصیل فرزندان در مقاطع پایین تحصیلی" (مرد، ۳۰ ساله).

در زمینه قاچاق کالا در منطقه مرزی بانه، آماری از اداره گمرک شهرستان بانه تهیه گردیده است که به صورت زیر نوسانات این پدیده را در منطقه بیان می کند: از اول سال ۱۳۸۳ تا کنون تعداد ۷۴۴۰ فقره پرونده قاچاق تشکیل شده است. ۰/۹۹ از پرونده ها، قاچاق کالاهای خارجی بوده اند. اقلام کالاهای قاچاق شامل موارد زیر بوده اند: کفش، تلویزیون های LCD و LED، پوشاک مردانه و زنانه، کولر گازی، چای و لوازم آرایشی - بهداشتی (مصاحبه با کارمندان گمرک بانه). جدول (۸)، تعداد پرونده های قاچاق کالا را به تفکیک سال های آن نشان می دهد.

جدول (۸): آمار پرونده های قاچاق کالا در شهرستان بانه

موارد	سال های ۸۳ تا ۸۶	سال ۸۷	سال ۸۸	سال ۸۹ و ۹۰	سال ۹۱
تعداد پرونده های قاچاق	هر سال حدود ۱۳۰۰ فقره	۶۰۰ فقره	۴۰۰ فقره	هر سال حدود ۳۵۰ فقره	۳۲۰ فقره

منبع: اداره گمرک شهرستان بانه

۹-۲-۲. بازارچه مرزی در مؤلفه‌های بعد اجتماعی احساس امنیت روستائیان مرز نشین تغییر ایجاد نموده است.

علاوین این که یکی از دلایل ضمنی در ایجاد بازارچه‌های مرزی، افزایش ضریب امنیت و اطمینان در مناطق مرزی از طریق توسعه تجارت و بالتبع توسعه این مناطق می‌باشد. بازارچه‌ها هر چند توانسته‌اند حداقل امنیت نسبی را از لحاظ اقتصادی در منطقه ایجاد کنند و تا حدی سرمایه‌گذاری اقتصادی در منطقه نسبت به قبل از تأسیس آن افزایش دهند اما متأسفانه ایجاد و رونق بازارچه نتوانسته به شاخص‌های امنیت اجتماعی در بعضی شاخص‌های آن در منطقه کمک شایانی بکند.

این بعد از احساس امنیت، با سه مؤلفه احساس امنیت جانی و احساس امنیت در تعاملات با مردم آن سوی مرز و کاهش علاقه به ادامه تحصیل در میان نوجوانان و جوانان مورد سنجش قرار گرفته است که در ادامه به آن‌ها پرداخته شده است.

۹-۲-۲-۱. احساس امنیت جانی

ارقام جدول (۹) نشان می‌دهد که بازارچه مرزی در احساس امنیت جانی مردم مرز نشین تغییری ایجاد نکرده است. آزمون مقایسه میانگین‌ها نیز نشان می‌دهد که نمره میانگین احساس امنیت جانی در روستاهای نزدیک به بازارچه‌ها ۹/۳۱ و در روستاهای دور از بازارچه‌ها ۹/۵۳ می‌باشد. سطح معنی‌داری آزمون نیز برابر با ۰/۱۶۰ است که تأثیر بازارچه بر احساس امنیت جانی روستائیان مرزی را رد می‌کند. پس با توجه به نمره میانگین، باید گفت تفاوت معنی‌داری میان دو دسته از روستاها به لحاظ احساس امنیت جانی مشاهده نمی‌گردد.

جدول (۹): نتایج آزمون t تأثیر بازارچه‌ی مرزی بر احساس امنیت جانی روستائیان

تأیید یا عدم تأیید	سطح معناداری	روستاهای دور (۲)		روستاهای نزدیک (۱)		متغیر وابسته	متغیر مستقل
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
عدم تأیید	۰/۱۶۰	۱/۱	۹/۵۳	۱/۱	۹/۳۱	احساس امنیت جانی	بازارچه‌ی مرزی

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس گزارشات نیروی انتظامی، تأسیس بازارچه مرزی سیران بند و سایر بازارچه‌های موقتی تأثیر شگرفی بر افزایش امنیت منطقه داشته است. به طوری که منطقه مرزی با کم شدن افراد شرور و قاچاقچیان که امنیت مردم را به خطر می‌انداختند، روبرو گردیده است (مصاحبه با کارکنان نیروی انتظامی شهرستان بانه). علاوه بر این، قاچاق کالا همان‌طور که قبلاً به آن اشاره شد بنا به گفته خود شاغلین و مرزنشینان در منطقه کاهش یافته است. به طوری که یکی از ساکنان روستای ننور می‌گوید:

"با ایجاد بازارچه سیران بند در این منطقه، از میزان ورود و خروج قاچاق کالا خیلی کاسته شده اما این امر هم خود منجر به ظهور پیامد دیگری از جمله بیکاری بعضی از مردم روستا شده است که قبلاً مشغول کارگری و کولبری در نقاط مرزی بودند. چون اکثر مردم روستاهای ساکن در نقاط مرزی دارای توانایی مالی زیادی نمی‌باشند، بنابراین بیشتر به کارهای ساده و در حد کارگری مشغول بودند. الان این مرزهای غیررسمی تا حد زیادی بسته شده‌اند و اکثریت آن‌ها از مزایای بازارچه رسمی استفاده نمی‌کنند و بیشترین نفع آن نصیب شهرنشینان می‌گردد. پیشنهاد این است که زمینه‌های شغلی بیشتری جهت به کارگیری نیروی کار روستایی در این مناطق فراهم گردد زیرا ما دارای کشاورزی و باغداری آن‌چنانی‌ای هم نیستیم" (مرد، ۳۸ ساله).

قبل از ساماندهی و کنترل مرز در بانه، به لحاظ گسترش قاچاق کالا و سوخت و درآمدهای هنگفت آن، تعداد بسیاری از اهالی شهرستان بانه، شهرهای نزدیک و مرزنشینان به این امر رو آورده و امور مشروع از قبیل کشاورزی، دامداری و غیره با رکود مواجه بود ولی با ساماندهی و کنترل مرز و جلوگیری از خروج سوخت و کالای قاچاق، کشاورزی از سر گرفته شده و تردهای بی‌مورد و سرسام‌آور قاچاقچیان کالا و سوخت در جاده‌ها به شدت کاهش یافته و جمع‌کنندگی از قاچاقچیان دیگر شهرها که برای قاچاق سوخت و کالا به بانه مهاجرت کرده بودند، به شهرهای خود برگشته‌اند و از سویی تردهای غیرمجاز مرزنشینان که بدون در نظر گرفتن جوانب قانونی ورود به کشور مقابل، اقدام به خروج از مرز می‌کردند و با مشکلاتی نظیر گرفتار شدن در دست اشرار و زندانی شدن به دلیل تجاوز مرزی و ... روبرو می‌شدند، با ایجاد بازارچه رسمی سیران بند و کنترل مرزها و توسعه سطح دانش مرزی مرزنشینان، این معضل به پایان رسیده است.

یکی از ساکنان روستای کیله عباس آباد چنین می‌گوید:

"چند سال پیش، منطقه مرزی بانه را ناامنی های زیادی فرا گرفته بود که این وضع توسط تعداد زیادی از اشرار و قاچاقچیان سوخت و برخی کالاهای دیگر ایجاد شده بود که زندگی مردم منطقه را با مخاطره مواجه ساخته بود. هر روز چند کشته و زخمی در راه قاچاق در این منطقه اتفاق می افتاد که با کنترل مرز و نظارت بیشتر بر واردات و صادرات در بازارچه ها این مسئله به حداقل ممکن رسید" (مرد، ۳۱ ساله).

۸-۲-۲. احساس امنیت در تعاملات با افراد آن سوی مرز

ارقام جدول (۱۰) نشان می دهد که بازارچه مرزی در احساس امنیت مردم در تعاملات با مردم آن سوی مرز تغییری ایجاد نکرده است.

جدول (۱۰): نتایج آزمون t تأثیر بازارچه ی مرزی بر احساس امنیت در تعاملات روستائیان

تأیید یا عدم تأیید	سطح معناداری	روستاهای دور (۲)		روستاهای نزدیک (۱)		متغیر وابسته	متغیر مستقل
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
عدم تأیید	۰/۴۱۶	۳/۲	۹/۴	۲/۱	۹/۱	احساس امنیت در تعاملات	بازارچه ی مرزی

منبع: یافته های تحقیق

تمام روستاهای نوار مرزی هر دو طرف هم زبان و هم کیش اند و دارای مسافت خیلی نزدیک به هم هستند. از آن جا که شغل و منبع اصلی معیشت مردم هر دو طرف مرز از دیر باز کشاورزی و دامداری بوده پس دارای ارتباطات تنگاتنگ کاری و تجاری هم بوده اند. "حسین می گوید:

"قرابت خویشاوندی و بین فرهنگی به عنوان عاملی مهم در بین مردم دو طرف مرز تلقی می گردد. به دلیل نزدیکی جغرافیایی سکونت، فرهنگی، زبانی، مذهبی و قومیتی و همچنین قرابت های شغلی و معیشتی، مردم روستاهای اطراف به برقراری روابط خویشاوندی و ازدواج اقدام نموده و با شکل گیری شبکه های خویشاوندی گسترده در منطقه، به تدریج در هنگام کمبود کالاها و محصولات مورد نیاز، روابط اقتصادی

بین مرزی میان خانواده‌ها افزایش یافته است که این خود مقدمه پیدایش داد و ستد میان مردم دو طرف مرز بوده است. علاوه بر بعد اقتصادی روابط، روابط عاطفی و فامیلی تنگاتنگی میان مردم دو طرف مرز به مرور زمان شکل گرفته است" (مرد، ۴۴ ساله).

"محمود" این مسئله را این گونه بیان می‌کند:

"اکثر افراد دو طرف مرز قوم و فامیل همدیگرند و حتی اگر مرز رسمی هم وجود نداشته باشد مردم ارتباطشان را قطع نخواهند." (مرد، ۴۸ ساله). این روابط، پدیده‌ای نوظهور نیست که با وجود مرز رسمی شکل گرفته باشد بلکه از قدیم وجود داشته است.

در این زمینه کریمی پور در تحقیق خود به این مطلب اشاره کرده که مسئله مهم در مورد اشتراک مذهبی، قومی و فرهنگی بین ساکنین دو سوی مرز که تأثیر مستقیمی بر امنیت مرز دارد، میزان همگرایی یا واگرایی قومی - فرهنگی این گروه‌های اجتماعی مرزنشین با حکومت مرکزی است. به عبارت دیگر اگر این گروه‌ها نسبت به حکومت مرکزی همگرایی داشته باشند، مسأله تأمین امنیت مرز و توسعه مناطق مرزی با مشکل کمتری مواجه است. اما هرگاه به دلایل متعدد این گروه‌ها نسبت به حکومت مرکزی واگرایی داشته و نسبت به گروه‌های اجتماعی آن سوی مرز همگرایی داشته باشند، مسأله تأمین امنیت مرز با مشکل جدی مواجه می‌شود. (کریمی پور، ۱۳۸۰: ۱۶۸).

بنابراین باید شرایطی توسط حکومت مرکزی برای مرزنشینان فراهم گردد تا موجب نارضایتی افراد مذکور نگردد و همگرایی میان آنان و حکومت هم به نحو احسن تقویت شود. به گفته مرزنشینان، با ایجاد بازارچه، وضعیت ارتباطی و همگنی قومی و فرهنگی بین ساکنین دو سوی مرز نسبت به قبل از تأسیس بازارچه افزایش یافته است. این ارتباط از قدیم بوده اما در شرایط خاص با محدودیت روبرو بوده است.

۹-۲-۳. کاهش علاقه به ادامه تحصیل در بین جوانان و نوجوانان

یکی از یافته‌های مهم دیگر تحقیق حاضر، وجود پدیده‌ای اجتماعی به نام ترک تحصیل یا گرایش کم به ادامه آن در میان فرزندان در مقاطع پایین تحصیلی می‌باشد. در واقع وجود بازارچه‌های مرزی در منطقه، تأثیر منفی‌ای بر ادامه تحصیل فرزندان داشته است. بر اساس مشاهدات میدانی و مطالعات صورت گرفته، از دلایل اصلی آن می‌توان به کمبود امکانات آموزشی و تحصیلی، گرایش به کسب پول در بین کودکان و نوجوانان به دلیل غلبه جو حاکم در آن منطقه و عدم کفایت درآمد

والدین جهت تأمین مخارج فرزندان جهت ادامه تحصیل در شهر و مکان های دیگر اشاره کرد. یکی از اهالی روستای کانی سور در رابطه با این مسئله می گوید:

"روستای ما با وجود این که دارای ۱۵۰۰ نفر جمعیت می باشد اما از نظر امکانات آموزشی و تحصیلی در سطح یک روستای دارای ۱۰۰ نفر جمعیت هم نمی باشد. روستای ما دارای یک مدرسه می باشد که در آن هم مقطع راهنمایی و هم ابتدایی تدریس می شود. اکثر افراد روستا به دلیل ناتوانی مالی حاضر نیستند که بچه های خود را جهت ادامه تحصیل به شهر بفرستند" (مرد، ۶۳ ساله).

یکی از اهالی روستای نور چین می گوید: "اکثر بچه های روستای ما مشغول به کار کردن در بازارچه ها هستند و هنگامی که وضعیت درآمدی خود را با کسانی که مشغول به تحصیل هستند یا کسانی که حتی فارغ التحصیل هم شده اند، مقایسه می کنند، انگیزه ی چندانی برای ادامه تحصیل ندارند" (مرد، ۵۵ ساله).

مدیر مدرسه بوالحسن "صالح پور" می گوید:

"بعضی وقت ها به دلیل باز شدن مرز برخی روستاها با آن سوی مرز، بچه های محصل شبانه روزی دست به کولبری و حمل کالا با قاطر می زنند. خیلی وقت ها بچه ها سر کلاس چرت می زنند. وقتی از آن ها سؤال می کنی چرا به درست گوش نمی کنی می گه دیشب مشغول کولبری بودم. من شخصاً راجع به این موضوع خیلی متأسفم حتی بعضی وقت ها خیلی با بستن این بازارچه های روستایی موافقم چون افت تحصیلی زیادی در روستاها را به همراه داشته است. مسئله مهم دیگر این است که هنگام تخلیه و بارگیری کالاها، اکثر بچه های محصل مورد بی مهری و بی عاطفی مأموران و افراد سودجو قرار می گیرند که این خود عواقب ناگواری در آینده بچه ها خواهد داشت (مرد، ۳۰ ساله).

نتیجه گیری

توجه به مقوله احساس امنیت در هر کشوری مقدم بر وجود امنیت به معنای عینی آن می باشد. ایران از جمله کشورهایی است که دارای مناطق مرزی متعددی با کشورهای همجوار می باشد. لذا توجه به حفظ امنیت و احساس امنیت مردم مرزنشین کشور یکی از مسایل مهم کشور محسوب می گردد. به طوری که در سیاست های کلی نظام در دوره چشم انداز ۲۰ ساله (۱۴۰۴) نیز در بخش امور اجتماعی - سیاسی و دفاعی به آن پرداخته شده است که یکی از بندهای آن به قرار زیر می باشد: «تقویت امنیت و اقتدار ملی با تکیه بر رشد اقتصادی، مشارکت

سیاسی و تعادل منطقه‌ای». همچنین در ماده ۳ و ۴ قانون تشکیل ناجا مصوب سال ۱۳۶۹ نیز به هدف اصلی نیروی انتظامی و مأموریت آن که تأمین امنیت می‌باشد، اشاره شده است که یکی از موارد آن، مراقبت و کنترل مرزهای جمهوری اسلامی ایران و اتباع مرزنشین در محدوده مرزها می‌باشد. بنابراین، با ابتناء به موارد فوق‌الذکر، ضروری است تا زمینه‌های لازم جهت تأمین امنیت در این مناطق فراهم گردد زیرا یکی از شروط اصلی حاکمیت کشور، وجود مرزهای مستحکم و عاری از تهدیدات گوناگون داخلی و خارجی می‌باشد.

روستاهای مرزی جزو مناطق محروم کشور به شمار می‌آیند که ساماندهی به این مناطق جهت بهبود کیفیت زندگی آنان امری حیاتی می‌باشد. ناتوانی‌های بالقوه طبیعی و اقتصادی این مناطق، خصوصاً در بخش کشاورزی و صنعت، به دولت‌ها اجازه داده که به لحاظ محرومیت‌زدایی، ایجاد اشتغال، پایداری جمعیت و ممانعت از تخلیه مناطق مرزی و وقوع قاچاق، تمهیداتی را در مبادلات بازرگانی نواحی مرزی لحاظ نمایند. به همین منظور، جهت رسیدن به اهداف فوق‌الذکر، بازارچه‌های مرزی به عنوان مکانیسم برآورد موارد فوق تشکیل گردید. این مبادلات دارای نقش پر اهمیتی در اقتصاد نواحی مرزی می‌باشد که می‌تواند صلح و ثبات را در این مناطق موجب شوند.

در پژوهش حاضر، به بررسی نقش بازارچه‌های مرزی در احساس امنیت مرزنشینان (شهرستان بانه) واقع در استان کردستان پرداخته شده که با توجه به مبانی نظری و تجربی مطرح شده، از نظریات اندیشمندانی چون بوزان، ویور، میتار و ... در خصوص احساس امنیت و خصوصاً از نظریه توسعه مقدم بر امنیت که پیش شرط تحقق امنیت می‌باشد، استفاده شده و همچنین از تحقیقات داخلی و خارجی قبلی نیز از جمله تحقیقات قادری حاجت و همکارانش در سال ۱۳۸۹، شرافت و یاری، ۱۳۹۱، درویشی و چولکی در سال ۱۳۹۱، احمدپور در سال ۱۳۹۱ و ... جهت تعیین شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش بهره گرفته شده است. ضروری است به این نکته اشاره شود که هر چند بازارچه سیرابند و سایر بازارچه‌های موقتی از جمله بازارچه شعب‌الدین، هنگ‌ژال و گله سوره تا حدودی رفاه نسبی را برای بعضی از ساکنان روستاهای مرزی به همراه آورده است اما بررسی‌ها نشان داده (تحقیق حاضر، اسماعیل زاده، ۱۳۸۷ و ...) که بازارچه‌های مرزی در هنجار قانونی خود عمل نمی‌کنند و از اهداف اولیه خود تا حدودی فاصله گرفته‌اند.

در اهداف اولیه شکل‌گیری مبادلات مرزی، توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی سالم، سرآمد این تصمیمات بوده اما در حین بررسی‌های صورت گرفته در مناطق مورد

مطالعه شاهدیم که بازارچه‌های مرزی بیشتر بر زندگی شهرنشینان تأثیر گذار بوده تا بر زندگی روستائیان مرزنشین. در امر تجارت دو عامل مهم نقش ایفا می‌کنند. نخست سرمایه و دوم، آگاهی از اصول تجارت و قوانین و مقررات ناظر بر این حوزه می‌باشد. این جاست که دولت می‌تواند با توجه به اشاره بند (ه) ماده ۸۰ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و در راستای تدوین سیاست‌های اشتغال مبادرت به آموزش مردمان این مناطق در حوزه‌های اقتصاد و بازرگانی نماید. به علاوه، یکی دیگر از سیاست‌های اشتغال، اعطای تسهیلات مالی است که دولت می‌تواند در جهت رفع خلاء مذکور و برای تشویق روستائیان مرزنشین به آن‌ها ارائه دهد تا آن‌ها نیز از فرصت‌های موجود در بازارچه‌های مرزی نهایت استفاده را ببرند. افزون بر این، دولت علاوه بر چنین اقدامات داخلی، باید اقدامات بین‌المللی یا حداقل منطقه‌ای نیز با کشورهای همسایه و در نوشتار حاضر، کشور عراق انجام دهد تا اقدامات داخلی خود را تکمیل نماید. به عنوان مثال، در تنظیم اقدامات بازرگانی شایسته است که دولت ایران با اقلیم کردستان به طور هماهنگ عمل نماید.

هر چند که مردم روستاهای استفاده کننده از مزایای این بازارچه، فعالیت آن را تا حدودی مفید ارزیابی می‌کنند ولی چون اشتغال آن با برنامه ریزی مناسب توسط مسئولین همراه نبوده، باعث شکل‌گیری نارضایتی‌هایی در میان آنان شده است. یکی از مهم‌ترین اثراتی که بازارچه‌های مرزی می‌تواند بر احساس امنیت روستائیان مرزنشین داشته باشد، به بحث اشتغال مربوط است. لازم است که روستائیان مرزنشین قبل از ورود به بازارچه‌های مرزی و مشغول به کار شدن در آن، یکسری آموزش‌های بازرگانی و اقتصادی را طی نمایند. همچنین دولت مؤظف به اعطای تسهیلات مالی ویژه برای حمایت از آن‌ها می‌باشد. نداشتن سرمایه و آموزش مناسب در این زمینه مانع اصلی جذب روستائیان در تجارت می‌باشد. همان‌طور که در بخش‌های قبلی به آن اشاره گردید، باید گفت منفعت اصلی حاصل از وجود این بازارچه‌ها بیشتر نصیب سرمایه‌داران و تاجران شهری و غیر ساکن در نقاط مرزی می‌گردد. تاکنون فقط روستاهای محدودی که نام آن‌ها در بخش قبلی ذکر گردید، از این بازارچه‌ها استفاده می‌کنند. هر چند که مردم روستاهای استفاده کننده از مزایای این بازارچه، فعالیت آن را مفید ارزیابی می‌کنند ولی چون اشتغال آن برای تمام مرزنشینان نبوده و فقط روستاهای نزدیک را در بر گرفته است، با نارضایتی‌هایی هم روبرو بوده است. طبق نظریه توسعه مقدم بر

۱. حمایت مالی از بخش غیردولتی به منظور توسعه و گسترش آموزش‌های کسب و کار، کارآفرینی، فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی.

امنیت باید گفت تا ساز و کارهای مهم توسعه از قبیل متغیرهای رفاهی و مادی به صورت اصولی و برنامه ریزی شده برای مرزنشینان فراهم نگردد و در این زمینه‌ها احساس امنیت یا تأمین نکنند، احساس امنیت آنان در سایر جنبه‌ها نیز افزایش نخواهد یافت.

با مرور مطالب گذشته به نظر می‌رسد که بازارچه‌های مرزی واقع در شهرستان بانه از جمله سیران بند می‌توانند نقش بیشتری را در افزایش امنیت محلی و توسعه در مناطق مرزی داشته باشند. بنابراین راهکارها و پیشنهادهای زیر جهت برقراری امنیت و توسعه بیشتر منطقه ارایه می‌گردد:

توجه نهادهای سیاسی و امنیتی جهت ایجاد یک جو صمیمانه در بین مردم و نیروهای انتظامی جهت جلوگیری از اختلافات میان آن‌ها و مردم منطقه مرزی. از آن جا که این گونه بازارچه‌ها صرفاً به منظور تقویت وضعیت اقتصادی مرزنشینان دایر شده‌اند، پیشنهاد می‌شود که با رعایت قوانین و مقررات، امکان بسط و توسعه نقش مرزنشینان روستایی در آن بیشتر گردد.

سرمایه گذاری بیشتر دولت در نقاط مرزی و ایجاد طرح‌های صنعتی بزرگ و کوچک که این خود باعث جمعیت پذیری بیشتر و ماندگاری جمعیت در این شهرها شده و به تبع آن، تردها، مشارکت‌ها و توجه دولت به سرمایه گذاری ایجاد شده، بیشتر شده و حفاظت مرزی و درونی افزایش یافته و در نتیجه احساس امنیت در بین مرزنشینان بیشتر می‌گردد.

منابع

- اسماعیل زاده، خالد (۱۳۸۷). نقش بازارچه های مشترک مرزی در وضعیت رفاهی مرزنشینان سردشت و پیرانشهر، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- افتخاری، رکن الدین و همکاران (۱۳۸۷). ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه های مرزی بازتابهای توسعه مناطق مرزی، مطالعه موردی: بازارچه مرزی شیخ صالح شهرستان ثلاث باباجانی (استان کرمانشاه). ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره ۲.
- آقابابایی، حسین (۱۳۸۹). قلمرو امنیت در حقوق کیفری، چاپ اول، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- آیین نامه اجرایی بازارچه های مرزی (۱۳۷۱). اداره کل مقررات صادرات و واردات وزارت بازرگانی کشور.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت ها و هراس، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- تاجیک، محمد رضا (۱۳۷۹). جامعه امن در گفتمان خاتمی، تهران: نی، چاپ اول.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۵). اصول و مفاهیم ژئوپولوتیک، تهران: آستان قدس رضوی.
- درویشی، فرزاد و چولکی، غلامرضا (۱۳۹۱). بررسی نقش تحولات اقتصادی مناطق مرزی در برقراری نظم و امنیت پایدارمرزها، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت چالش ها و رهیافت ها.
- دلاور، علی و علی محمد رضایی (۱۳۸۳). ساخت و هنجاریابی آزمون احساس امنیت و بررسی این احساس در سطح کشور، دفتر تحقیقات کاربردی معاونت طرح و برنامه و بودجه (چاپ نشده).
- شاکری نیا، ایرج (بی تا). امنیت روانی، مجموعه مقالات امنیت اجتماعی و راهکارهای توسعه، دفتر اجتماعی و اطلاع رسانی قوه قضائیه مازندران.
- شرافت، سجاد و یاری، مجید (۱۳۹۱). نقش بازارچه های مرزی در توسعه روستایی مناطق مرزی، همایش مرزی دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده ادبیات.
- صمدی بگه جان، جمیل (۱۳۸۴). امنیت اجتماعی در شهر سنندج، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران.
- عنادلیب، علیرضا و مطوف، شریف (۱۳۸۸). توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران. باغ نظر، شماره ۱۲.
- قادرزاده، امید؛ محمدپور، احمد و قادری، امید (۱۳۹۰). بر ساخت اجتماعی پدیده

- تجارت مرزی در شهرستان میوان: ارائه یک نظریه زمینه‌ای، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۹، صص ۸۰-۳۵.
- قادری حاجت، مصطفی و همکاران (۱۳۸۹). تبیین نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار نواحی پیرامون، مطالعه موردی: بازارچه‌های مرزی استان خراسان جنوبی. ژئوپلیتیک؛ سال ششم، شماره ۳.
  - قانون مقررات صادرات و واردات، ۱۳۷۹ و ۱۳۹۰.
  - گروسی، سعیده و میرزائی (۱۳۸۶). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت، فصل‌نامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره دوم.
  - محمدی، حمیدرضا و فخرفاطمی، علی اکبر (۱۳۸۴). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه فضایی مناطق مرزی، تهران: فصلنامه ژئوپلیتیک، شماره ۱.
  - محمودی، علی (۱۳۸۴). ساختار مبادلاتی بازارچه‌های مرزی در بازرگانی و اقتصاد مناطق مرزنشین، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
  - نبوی و همکاران (۱۳۸۸). بررسی تاثیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش انتظامی، سال دهم، شماره ۲.
  - وزارت بازرگانی (۱۳۷۹). تحلیلی از وضعیت بازارچه‌های مشترک مرزی از آغاز فعالیت تاکنون، معاونت برنامه‌ریزی و بررسی‌های اقتصادی، دفتر پژوهش و بررسی‌های اقتصادی.
  - Bagging a bargain at the northern borders markets: www.VNS.com
  - Leeboupao, Leeber, Phonesaly Souksavath, Phetsamone Sone, Souphith Darachanthara, Vanthana Norintha ;(2004) Lao PDR Cross Border Economy, Case Study In Dansavanh, Savannakhet, and Houaysai/ Tonpheung, Lao PDR, National Economic Research Institute. 44-59
  - Murshid.K.a.s, Tuot, Sokphally; (2005) the Cross Border Economy of Cambodia "Cambodia Development Resource Institute", Development Analysis Network with the Support of the Rockefeller Foundation Phnom Penh. 104-126
  - Niebuhr, Annkatri ; Silvia Stiller (2008); Integration Effects in Border Regions -A Survey of Economic Theory and Empirical Studies" Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archive.